

Verkondiging van de onbekende God

Psalm 95: 1 en 2

Psalm 95: 4

Psalm 96: 1, 2 en 3

Psalm 96: 6

Psalm 121: 1 en 4

Lezen: Handelingen 17:16-34 – Tekst: Handelingen 17:23

Door ds. J.B. ten Hove, Veenendaal

Gemeente,

Soms gaat het anders dan je denkt. De Spreukendichter zegt het zo (Spreuken 16:9): 'Het hart van een mens overdenkt zijn weg, maar de HEERE bestuurt zijn voetstappen.' Misschien was Paulus wel van plan om Athene een keer te bezoeken, maar in ieder geval niet nu en nog minder op deze manier. Hals over kop moet hij de Griekse stad Berea verlaten (vers 13-14). Door de broeders wordt hij in veiligheid gebracht in Athene, terwijl zijn metgezellen achterblijven in Berea. Ondertussen lijkt hij in Athene op dood spoor te zijn beland.

Soms gaat het anders dan je denkt. Soms wordt een weg afgesneden. Soms sta je voor een dichte deur. Maar zou de HEERE geen nieuwe weg weten? Wil Hij je misschien brengen op een weg waaraan je nog niet had gedacht? Wil Hij je leren om te vertrouwen op Hem alleen? Zou iets voor Hem te wonderlijk zijn?

In gedachten zie je Paulus rondlopen in de straten van Athene. In de stad moet hij wachten op de komst van Silas en Timotheüs (vers 15). Ik hoef u niet te vertellen hoe langzaam de tijd tikt als je moet wachten. Ondertussen geeft de apostel zijn ogen goed de kost. Er is heel wat te zien in Athene. Het is een wereldstad, een centrum van cultuur en wetenschap. Indrukwekkend zijn de kunstige bouwwerken. Van sommige gebouwen zijn de restanten nog steeds te bezichtigen: theaters, renbanen, badhuizen, schitterende villa's en niet te vergeten de talloze tempels, altaren en afgodsbeelden van Zeus, Mars, Diana, et cetera.

Misschien stel je je Paulus voor als rondwandelende toerist. Maar in Athene loopt hij niet rond met de vrijblijvendheid van een toerist. Paulus ziet de drukte van die krioelende mensenmassa, en het grijpt hem aan: wie is er druk met God? Hij ziet filosofen en leraars met hun volgelingen, maar kennen zij de ware wijsheid van God? Hij ziet de godsdienstigheid van de Atheners: altaren, tempeltjes en grote tempelcomplexen. Maar waar wordt de Schepper van hemel en aarde, de Vader van onze Heere Jezus Christus gediend?

Er staat in vers 16 dat zijn geest in hem geprikkeld wordt. Hij kan de afgoderij in Athene niet onbewogen aanzien. Wat hij om zich heen ziet, maakt hem verdrietig. Het wekt in hem ook heilige verontwaardiging: Wie vraagt er hier nu naar de HEERE? Wie aanbidt er hier nu de Heere Jezus Christus? Wie dient er hier nu de enige ware God?

Begrijp je dat verdriet en die heilige verontwaardiging? Of doet het je niets als jongeren of ouderen geen boodschap hebben aan God? Herken je dat gevoel als je bijvoorbeeld

door de winkelstraat loopt, en je al die mensen ziet. Mensen met een ziel voor de eeuwigheid. En je denkt: Wie van hen geeft er nu werkelijk om God? En wat zal God daarvan denken?

Wat doet Paulus? Begint hij koortsachtig plannen te bedenken? Gaat hij lukraak evangeliseren? Nee, eerst gaat hij naar de synagoge, vers 17. Dat is zijn gebruikelijke werkwijze. Eerst zoekt hij contact met zijn eigen volksgenoten, de Joden. Met hen heeft hij in ieder geval een gemeenschappelijke basis. Met hen kan hij in gesprek gaan aan de hand van Gods Woord.

Toch richt hij zich niet alleen op zijn eigen soortgenoten. Je vindt hem ook op de markt, vers 17. Daar zoekt hij contact met iedereen die hij daar treft. Zo raakt hij in gesprek met filosofen: epicurische en stoïsche wijsgeren. Wat deze filosofische stromingen precies verkondigen, is nu niet zo belangrijk. Wel wordt duidelijk dat het geen vriendelijk gesprek is, integendeel. In vers 18 wordt het woord 'twistgesprek' gebruikt (in het Grieks staat daar: botsen, clashen). Hier botsen twee werelden. De filosofen ergeren zich aan Paulus. Ze schelden Paulus uit voor een praatjesmaker (SV: klapper). Ze beweren dat hij vreemde goden verkondigt. Dat klinkt in onze oren misschien als een onschuldige opmerking, maar in de oren van de oude Grieken was dat niet zo. Ruim vier eeuwen eerder is Socrates, de beroemde filosoof, op grond van dezelfde beschuldiging ter dood veroordeeld. Nu is er hier geen sprake van de doodstraf voor Paulus, maar het lijkt er wel op dat zij proberen hem het zwijgen op te leggen. Zij nemen hem mee naar de Areopagus, dat wil zeggen de heuvel van Ares of Mars (vers 19). Dat is de plaats waar het belangrijkste juridische en bestuurlijke college van de stad vergadert. Paulus wordt op de Areopagus dus niet meegenomen naar een forum of een ontmoetingsplaats waar je vrijblijvend kunt discussiëren of iets dergelijks. Op de Areopagus wordt de apostel voor het stadsbestuur van Athene gedaagd om verantwoording af te leggen.

Daar staat Paulus voor de eerwaarde deftige heren. Hier moet hij zich verantwoorden. Tegelijkertijd krijgt hij hier de gelegenheid om het woord te doen (vers 19-20).

Stel je voor dat je zo'n gelegenheid zou krijgen, om voor het oog van de wereld te vertellen wat je drijft, wat de kern is van het christelijke geloof...

Wat zal Paulus zeggen? Wil hij graag een goede indruk maken? Spant hij zich in om niets te zeggen wat ergernis oproept? Probeert hij zijn gehoor naar de mond te spreken? Begint hij te pronken met zijn eigen geleerdheid?

De rede van Paulus op de Areopagus is nogal eens gebruikt als argument om de boodschap aan te passen aan het gehoor. We zullen zien dat Paulus zich inderdaad inspant om de kloof te overbruggen en de mensen tot wie hij spreekt te bereiken. Maar als iemand wil beweren dat Paulus hier iets af zou doen van de radicaliteit van het Evangelie, dan laat hij de tekst buikspreken. Ook op de Areopagus bewijst de apostel zich als een ware Verbi Divini Minister, een dienstknecht van het Goddelijke Woord, een 'Visser Der Mensen'. Dat is de vrucht van de Heilige Geest in zijn leven. Hij is er niet op uit om zo veel mogelijk mensen te winnen voor zichzelf, maar voor Christus (vergelijk 1 Korinthe 9:20-22). Je merkt door alles heen dat de liefde van Christus hem dringt (vergelijk 2 Korinthe 5:20). Dan gaat het niet meer over bijkomstigheden en muggenzifterij. Dan is het gebeurd met alle lauwheid en flauwheid. Dan begint het te bruisen uit de volheid van de fontein van het heil. Dan wordt Christus groot gemaakt. Dan gaat het om Hem en om Hem alleen. Daar is Gods Geest op uit!

Hoor Paulus spreken (vers 22): *Mannen van Athene!* Zo willen ze graag aangesproken worden. Zij zijn immers trots op hun stad. Bovendien prijst Paulus hen om hun godsdienstigheid. Daarmee zegt hij overigens niet dat ze godsdienstig gezien al een heel eind op de goede weg zouden zijn. Wie dat nog denkt, wordt spoedig uit de droom geholpen. Wel spant Paulus zich in om zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij zijn gehoor. Hij doet dat in het bijzonder naar aanleiding van een altaar dat zijn aandacht heeft getrokken tijdens zijn rondwandelingen door de stad (vers 23): *Want toen ik de stad doorging en uw heiligdommen bekeek, trof ik ook een altaar aan waarop het opschrift stond: Aan een onbekende God...*

De oude Grieken vereren vele goden en godinnen. Je zou er de tel bij kwijt raken. Natuurlijk willen zij hen allemaal te vriend houden. Dus wat doen zij? Voor al die goden worden tempeltjes en altaren gebouwd. Maar ja, stel je voor dat we een god of een godin hebben vergeten. Stel je voor dat zo'n vergeten goddelijkheid boos op ons zou worden... Dus weet je wat, we bouwen er nog een altaar bij: een altaar voor de onbekende god. Dan weten we tenminste zeker dat we niemand hebben vergeten.

Paulus zegt het zo (vers 23): *... Deze (onbekende God) dan, Die u dient zonder dat u Hem kent...* In het Grieks staat hier niet het woord dat wordt gebruikt voor het echte dienen van God (latreuo). Er wordt een algemeen woord gebruikt dat betekent: eerbied tonen, eer bewijzen (eusebeo). Men heeft immers een altaar gebouwd voor die onbekende god. Maar veel meer dan het bouwen van een altaar stelt die verering niet voor. Hoe kun je een God gehoorzamen als je niet eens weet wie Hij is, laat staan wat Hij van je vraagt? Hoe kun je een God liefhebben die je niet kent? En toch een altaartje om Hem te vriend te houden...

Zo doen de oude Atheners... Lijkt dat niet verdacht veel op hoe velen vandaag de dag doen? Is dat niet de godsdienstigheid van ons natuurlijke hart? Je gelooft best dat er een God is. Je wilt geen problemen met Hem. Je probeert Hem te vriend te houden. Je geeft eens wat geld voor de kerk en voor de zending, je gaat naar de kerk omdat dat hoort, je doet je best om zo af en toe even een paar verzen in je Bijbel te lezen en natuurlijk vraag je of God je wil helpen met alles wat je zelf van plan bent. Maar ondertussen ken je Hem niet. Je hart is niet gericht op Hem. Je gaat je eigen gang.

Zou dat altaar voor die onbekende God veel aandacht krijgen in Athene? Wij zeggen weleens: Onbekend maakt onbemind. Je doet er verder weinig mee. Is dat uw, jouw, mijn godsdienst? Wel wat godsdienstigheid, maar ondertussen een God die je niet kent? Of is het al anders geworden in je leven? Dat het je gaat om God. Dat je beseft hoeveel je Hem tekort hebt gedaan. Dat je vergeving zoekt bij Hem. Dat je verlangt naar Hem. Dat Hij je hart heeft.

Paulus zegt het vriendelijk maar messcherp: 'Je bent wel godsdienstig, maar je kent God niet. Hij is nog steeds de onbekende God voor je!' Gelukkig laat hij het daar niet bij, vers 23: *... Deze dan, Die u dient zonder dat u Hem kent, verkondig ik u.*

Als Paulus in de synagoge preekt, dan opent hij daarbij de boekrollen van het Oude Testament. Dat kan hij op de Areopagus niet doen. In die tijd waren er nog geen Bijbeltjes in zakformaat, laat staan op een smartphone. Zo'n grote boekrol heeft de apostel niet op zak. Bovendien zegt de Bijbel de eerbiedwaardige stadsbestuurders van de heidense stad net zo weinig als veel hedendaagse mensen om ons heen.

Daarom opent Paulus hier een ander boek, het boek van Gods schepping. Ook in dit boek spreekt de HEERE tot ons, al moeten ook hiervoor je ogen geopend worden. Je ziet

iets van dit boek als je wandelt in het bos of als je fietst in de vrije natuur. Op de Areopagus opent de apostel het boek van *de God Die de wereld gemaakt heeft en alles wat daarin is...* (vers 24). Hij legt vervolgens de vinger bij enkele bladzijden van dit boek.

Allereerst hier (vers 24): ... *Deze, Die een Heere van de hemel en van de aarde is, woont niet in tempels die met handen gemaakt zijn.* Als God zo groot is, dat Hij hemel en aarde heeft gemaakt, hoe kun je dan denken dat Hij afhankelijk is van een tempel of een altaartje dat wij kunnen maken? Vervolgens: Als God zo groot is, hoe kun je dan denken dat Hij afhankelijk is van ons? *Hij wordt ook door mensenhanden niet gediend alsof Hij iets nodig heeft...* (vers 25). Hij heeft ons immers geschapen, en niet wij. Hij geeft ons het leven, en niet wij. Hij geeft ons eten en drinken, en niet wij. Al het goede dat we hebben, is van Hem afkomstig. Alles wat je God wilt geven, heb je in werkelijkheid al van Hem gekregen. Met andere woorden: Denk niet dat je God aan het lijntje kunt houden door Hem af en toe eens wat te geven of door Hem te dienen op je eigen manier. Besef je wel wie Hij is?!

Het valt ook op met hoeveel nadruk Paulus verkondigt dat de HEERE alle mensen 'uit één bloed' (of: uit één, d.w.z. uit één mens) heeft gemaakt (vers 26). We komen uit dezelfde voorouders, Adam en Eva. Daarover laat de apostel geen misverstand bestaan. Daarover wordt hij ook niet vaag als hij staat voor een heidens publiek dat daar heel anders over denkt. Hierin is hij een voorbeeld voor ons. Kijk zo eens naar de mensen om je heen. Ook naar mensen met wie je misschien weinig hebt. Ook naar mensen uit andere landen en volkeren, naar vluchtelingen... Bijbels gezien hoor je bij dezelfde familie van zonen en dochters van Adam. Het verschil tussen ons en mensen uit andere culturen, het verschil tussen ons en mensen die nooit in de kerk komen, is niet zo groot als je misschien denkt. Wij hebben 'hetzelfde bloed': het bloed van Adam. Wij hebben ook precies hetzelfde nodig, of beter: dezelfde Zaligmaker, de tweede Adam. Dat brengt je heel dicht bij een ander, ook een ander die van God niet wil weten, ook een gewelddadige moslimextremist, ook een gevaarlijke crimineel.

Al kent Paulus de mensen op de Areopagus niet persoonlijk, hij ziet in hen medemensen die evenals hijzelf door de HEERE zijn geschapen. Dat brengt hem niet alleen dicht bij hen. Dat heeft ook om een andere reden grote betekenis. Want wat doet de apostel? Hij spreekt hen hierop aan. Hier merk je hoe belangrijk het is om duidelijk te blijven over de belijdenis dat de HEERE de Schepper is van alle mensen. Waarom is dat belangrijk, ook in onze tijd? Als Hij onze Schepper is, dan kunnen wij niet om Hem heen! Als Hij ons heeft geschapen, dan heeft Hij recht van spreken in ons leven. Als wij ons leven aan Hem te danken hebben, dan heeft Hij recht op ons leven. Dan is het de bedoeling van ons leven dat we ons richten op Hem. Zo klinkt het ook op de Areopagus (vers 27): *Opdat zij de Heere zouden zoeken...* Dat is het doel van ons leven: Hem zoeken, Hem vinden, Hem liefhebben met je hart.

Veel van de vooronderstellingen van de evolutietheorie verzetten zich daartegen. Want als je zegt dat je toevallig bent ontstaan, en als je beweert dat er geen Schepper is, dan kun je jezelf wijsmaken dat je niets met God te maken hebt. Maar in werkelijkheid misleid je dan jezelf. Want er is een God Die ons het leven geeft.

En, zegt Paulus, Hij is niet ver van eenieder van ons (vers 27). Laat je niet aanpraten dat de HEERE onvindbaar is. En als je Hem zoekt, laat je niet moedeloos maken alsof het toch niet helpt. Er is zo veel wat je kan ontmoedigen. Dan denk je: waar is God? Dan fluistert de duivel je in dat God oneindig ver weg is. Dan denk je dat het toch niet helpt om er met een ander over te praten. Maar staar je niet blind op die kloof.

Ja, er is een kloof tussen God en ons. Die kloof kunnen wij niet overbruggen, op geen enkele wijze. Maar dat is niet het laatste woord. Wat wij niet kunnen, dat kan de HEERE wel. Hij hééft die kloof overbrugd in Zijn Zoon. Hij heeft bij wijze van spreken het kruis over de kloof gelegd. Via het kruis is er een weg naar de overkant.

Wij kunnen niet opklimmen tot God, maar Hij is afgedaald tot ons. Wij kunnen onszelf niet bekeren, maar Hij heeft Zijn Heilige Geest gegeven. Wij kunnen een ander het geloof niet aanpraten, maar Zijn Heilige Geest overtuigt het meest ongelovige hart.

De HEERE is niet ver. Hij is zo dichtbij dat Hij je altijd ziet. Hij is zo dichtbij dat Hij je altijd hoort. Christus heeft het Zelf beloofd, zie Lukas 11:9 – *Bid en u zal gegeven worden, zoek en u zult vinden, klop en er zal voor u opengedaan worden*. Zo zegt Paulus het niet alleen in de synagoge of in de kerk. Zo zegt hij het ook op de Areopagus, voor het oog van de wereld die om God niet geeft.

Nu zou ik graag nog veel meer van de rede op de Areopagus voor het voetlicht halen. Om iets te noemen: Hoe Paulus aansluiting zoekt bij zijn gehoor door Griekse filosofen te citeren. In vers 28 gaat het over een citaat van de stoïsche dichter Aratus (*Wij zijn ook zijn geslacht*). De woorden *In hem leven wij, bewegen wij ons en bestaan wij* in vers 28 kunnen worden herleid tot Epimenides van Kreta en/of tot Epictetus. Blijkbaar vindt Paulus het de moeite waard om de cultuur waarin we leven te kennen, om daar ook op te kunnen reageren.

Toch schaamt hij zich niet voor onderwerpen waarvan hij weet dat hij er weinig waardering mee zal oogsten. Als er iets in de ogen van de Grieken absurd is, dan wel de opstanding van het lichaam. En wat dit betreft is de wereld weinig veranderd. Wie begint over de opstanding van de doden hoeft in het publieke debat weinig begrip te verwachten. Toch spreekt Paulus vrijmoedig over de opstanding van Christus en over de opstanding op de laatste dag. Dan kunnen ze je belachelijk maken, dan kunnen ze met je spotten, dan kunnen ze beweren dat de wetenschap 'bewezen' heeft dat het niet kan, maar als het over de waarheid van het Evangelie gaat, dan kun je geen water bij de wijn doen. Waarom niet? Waarom is Paulus niet wat toleranter tegenover andere godsdienstige of filosofische visies? Waarom zegt Paulus niet tegen de mensen op de Areopagus: Ieder zijn eigen godsdienst, ieder zijn eigen geloof? Waarom valt hij de mensen in Athene lastig met een boodschap waar ze zelf niet om vragen? Waarom begint hij hier over de God van de Bijbel en over Zijn Zoon, de Heere Jezus Christus, terwijl niemand daarop zit te wachten? Kort en krachtig gezegd: Omdat niemand om Hem heen kan. Of je nu gelooft of niet, of je in de kerk komt of niet, of je christen bent of niet, er komt een dag dat onze Schepper ons ter verantwoording zal roepen (vers 31): *En wel omdat Hij een dag vastgesteld heeft, waarop Hij de wereld rechtvaardig zal oordelen door een Man Die Hij daartoe aangesteld heeft...*

Dan zullen wij allen voor onze hemelse Rechter staan. Dan zal Hij ons vergelden naar wat wij hebben gedaan. Dan zal Hij ons ieder persoonlijk vragen: Wat heb je gedaan met het leven dat je van Mij hebt gekregen? Wees eens eerlijk: Kun je voor God verschijnen, of niet? Heb je vergeving voor je schuld gevonden, of niet? Hoe zal het zijn als je voor God zult staan? Hoe zul je rechtvaardig verschijnen voor God?

Weet je wat ik opvallend vind? In vers 31 noemt Paulus nog niet de Naam van de Rechter. Het lijkt erop dat hij zijn hoorders nieuwsgierig wil maken. Vermoedelijk heeft hij zijn rede op de Areopagus niet af kunnen maken, want als hij over het oordeel en over de opstanding begint, wordt de bijeenkomst beëindigd.

Maar ik wil je wel vragen: Ken je die Rechter? Of is Hij nog een onbekende voor je? Wie is die Man Die rechtvaardig zal oordelen? Wie is door God uit de doden opgewekt, vers 31? Dat is Gods eniggeboren Zoon, onze Heere Jezus Christus!

Hij is geen onbekende God. Hij hult Zich niet eindeloos in verborgenheid. Hij is naar deze aarde gekomen. Hier heeft Hij Zich hier bekend gemaakt als de Zaligmaker van zondaren. Hier heeft Hij Zijn liefde bewezen, tot aan het kruis. Wat een Rechter! Voordat Hij komt om te oordelen, heeft Hij Zichzelf laten veroordelen. Voordat Hij komt als Rechter is Hij gekomen als Redder (Johannes 3:17): *Want God heeft Zijn Zoon niet in de wereld gezonden opdat Hij de wereld zou veroordelen, maar opdat de wereld door Hem behouden zou worden.*

Zo komt Hij tot ons, ook nu. Zo mocht Paulus Hem verkondigen. Zo mag ik Hem verkondigen. Zo mag u Hem aanprijzen bij de mensen om u heen: Christus de Gekruisigde en de Opgestane. Zie op Hem! Geloof in Hem! Hij laat het verkondigen aan alle mensen: dat zij zich bekeren tot Hem (vers 30).

Je kunt je afvragen wat het resultaat is op de Areopagus. Overigens blijft de verkondiging niet zonder resultaat. Concreet worden genoemd: een vrouw Damaris, zelfs een van de stadsbestuurders, Dionysius de Areopagiet, en anderen met hen. En toch, belangrijker voor ons is de vraag heel persoonlijk voor u en jou en mij: Is deze Rechter je Redder al? Ken je Hem al, of is Hij nog steeds een onbekende God voor je? *Kent gij, kent gij die Naam nog niet? Die Naam draagt mijn Heiland, mijn Lust en mijn Lied.*

Amen